

Монастирський Денис Анатолійович,
народний депутат України, голова Комітету
Верховної Ради України з питань
правоохоронної діяльності

Шановні учасники круглого столу!

Національна академія внутрішніх справ не вперше стала ініціатором і співорганізатором наукових заходів, присвячених актуальним питанням удосконалення правоохоронної діяльності, що мають не лише міжвідомче, а й загальнодержавне значення.

Відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» (набирає чинності з 1 січня 2020 року), в Україні запроваджують інститут кримінальних проступків. Необхідність прийняття цього нормативно-правового акта постала ще 2012 року (після прийняття нового Кримінального процесуального кодексу України) чи навіть раніше – ще 2008 року (після схвалення Концепції реформування кримінальної юстиції України). Перші варіанти проектів Кримінального кодексу України передбачали запровадження поняття «кримінальний проступок».

У цьому Законі чітко розмежовано категорії кримінальних правопорушень, узгоджено строки дізнання та судового розгляду кримінальних проступків, визначено статус суб'єктів, уповноважених проводити досудове розслідування у формі дізнання, окреслено перелік процесуальних засобів збирання доказів, регламентовано порядок застосування фактора судимості до правопорушників тощо.

Окремим суб'єктом кримінального провадження визнано процесуальну фігуру дізнавача, який за скороченою процедурою (до одного місяця з дня вручення особі повідомлення про підозру) здійснюватиме розслідування некваліфікованих крадіжок, шахрайств, хуліганства й інших умовно «дрібних» правопорушень (загалом 126 складів злочинів). Вони становлять майже половину зареєстрованих злочинів. Дізнавачу надано право ще до внесення відомостей до ЄРДР невідкладно проводити огляд місця події, відбирати пояснення, призначати медичне освідчування особи, знімати показання технічних пристроїв, вилучати знаряддя вчинення проступку, речі й документи.

Нині майже 95 % усіх кримінальних проваджень знаходяться в слідчих Національної поліції (навантаження на одного слідчого подеколи становить понад 200–300 справ), що призводить до необґрунтованого затягування процесу та позначається на якості

розслідування вбивств, розбоїв, зґвалтувань та інших тяжких й особливо тяжких злочинів. Отже, переведення злочинів невеликої тяжкості до розряду кримінальних проступків зі спрощеною схемою розслідування поступово усуне диспропорції в навантаженні на слідчі й інші підрозділи.

Одним із найбільш дискусійних законодавчих нововведень видається криміналізація керування транспортними засобами в стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, які знижують увагу та швидкість реакції (ст. 286¹ Кримінального кодексу України), що викликає неоднозначні оцінки науковців і практиків.

Активні дискусії тривають і щодо інших правових положень (ще на рівні законопроекту) – від визначення базового поняття кримінального проступку й процесуальної регламентації порядку досудового розслідування у формі дізнання до суто практичних питань: розроблення алгоритмів дій органів слідства у зв'язку з переданням уже розпочатих кримінальних проваджень дізнавачам, а також прокурорів і суддів під час підготовки, передання та прийняття до провадження обвинувальних актів. У цьому контексті недоліком аналізованого Закону опоненти вважають те, що для спрощеного порядку розслідування тепер достатньо буде визнання своєї вини особою, якій навіть не надали кваліфіковану правову допомогу.

Нез'ясованим лишається питання кадрового забезпечення, адже не встановлено, яких саме посадових осіб визначатимуть дізнавачами, уповноваженими розслідувати кримінальні проступки (ці функції буде покладено на окремі структурні підрозділи чи офіцерів різних служб).

Очевидно, що положення Закону залишатимуться предметом жвавих обговорень у професійних і наукових колах протягом кількох років, адже симбіоз правоохоронної практики з науковою думкою неодмінно розширить перелік проблем юридичного, організаційного та прикладного змісту, водночас, допоможе визначити шляхи вдосконалення законодавства. Крім цього, до набрання Законом чинності потрібно підготувати та прийняти «точкові» зміни до близько ста інших законів і підзаконних нормативно-правових актів, і не лише процесуального спрямування.

Саме тому об'єднання зусиль громадськості, освітян, науковців, представників органів державної влади та політиків навколо розв'язання проблем запровадження в Україні спрощеного порядку досудового розслідування сприятиме формуванню необхідного правового інструментарію, за допомогою якого можна ефективно забезпечити правопорядок у непростих соціально-політичних умовах як сьогодні, так і на перспективу.

Тож, вітаючи організаторів та учасників круглого столу, бажаю всім плідних наукових дискусій!